

Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE
Language Policy Division
Division des Politiques linguistiques

Evropakoro Forumo e Romengoro thaj e Phirutnengo
European Roma and Travellers Forum
Forum européen des Roms et des Gens du voyage

Sar te las perdal o Evropako a Šibako Portfólijo paj románi šib

E sitárdengi keňva

*Najisáras **nad'on** but e Finskoske, ká žutindas ame te keras kado projekto*

A Šibaki sekcija - www.coe.int/lang
I Rada a Evropaki, ando Štrasburko
© Council of Europe

Kado sas teĵle skirime andi románi šib, ká kamlas te avel kado kerdo i Rada a Evropaki.

Pa kodo, sar si mišto skirime kadi keňva, joutálij kodo, ko skirindas la tejle andi románi šib.

Margita Wagner

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2010

© Council of Europe

So si sa ánde

I Angluni vorba	3
Sar te las perdal o Sitárimasko pláno paj rrománi šib	4
So-j a Evropako a Šibako <i>Portfólijo</i> ?	5
Soske búta šaj keren pe andi sitárimaski soba pala o EŠP	
A Šibako paso	10
Ko sim	
Soske šiba žanav	
Sar žal mange mišto o sitárimo	
E fejlura, save šaj pecisajven varikaske, kana resel e žejnen andaj ávera thema	
E šiba ande murro trajó	16
O sitárimo	
Sar te las perdal e kontrolníva seznamura andaj Evropako a Šibako <i>Portfólijo</i>	
Sa murre búta taj e lila	33
Sar te žan pala jékh ávres e búta taj e lila	
E kárti e vorbenca po falo	
So si te sa kerav, mejg kezdinou te phenav variso, ká avla a vorba vi tivo taj vi ágor	
So si te sa kerav, mejg kezdinou te skirinao o texto	
Sar te kerel pe i búti andi sitárimaski soba	36
Dúj trín vorbi khatar o sitárdo/ i sitárdi	38

Skirindas: I Dr. Barbara Lazenby Simpson, Trinity College, Dublin
Language Policy Division
DG IV - Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
decs-lang@coe.int – www.coe.int/lang

A Evropako a Šibako Portfólijo paj rrománi šib (EŠP)

I Angluni vorba

Sas kerde dúj verziji ando Evropako a Šibako Portfólijo (EŠP), te šaj avel **siťardi** i rrománi šib taj te **siťon** pár la. I jékh-i kerdi e šavourenge, save phíren andi angluni trapta taj si 6-11 beršenge taj i dújto-j kerdi e šavourenge, save phíren andi dújto trapta taj si 11-16 beršenge. Varisave papiroša andaj EŠP šaj len pe perdal te **siťarna** rrománes e šavoura khatar sejdúj trapti.

A Evropake a Šibake Portfólija sas kerde azír, te žutin kodolen, save **siťon** rrománes andej školi vaj variká áverte andej šibake sobi vaj khejre ká e Rrom. O EŠP sikavel, sar žal sakone jékhéske o **siťarimo** taj žutij kadej sakones, ko žanel, mír **siťol** kadi šib, ko kamel te žal pala pesko šejro taj kamel te avel variso andá leste/late.

Andej Evropake a Šibake Portfólija si sa, so žanel pala jékh ávres o manuš, kana **siťol** i šib taj apal žanel la: te šunel taj te vorbij, te ginel taj te skirij. O EŠP sikavel e šavourenge, sar mišto taj sar akársar **siťon** i šib. E šavoura musaj te **siťon**, te šaj skirin tejle ando EŠP sa, sar gejlás lenge kako taj kako taj kadej, te dikhen **čáčes**, sar-i ande kado láše.

Kadi **keňva** sas kerdi azír, te sikaven e **siťardonge**, sar so kerel pe, sar so šaj kerel pe taj te žutin le te šaj maj feder keren e EŠP.

Sar te las perdal o **Sitárimasko** pláno paj rrománi šib

O Sitárimasko pláno paj rrománi šib sikavel sa e maj anglune vorbi taj so si sa ánde taj sar te sitárel pe i rrománi šib andi sitárimaski soba.

E vorbi, save sikaven, so trobujas te žanen, te phenen vaj te keren (te šunen, te ginen, te vorbin jékh ávresa, te vorbin, te skirin) e šavoura, te si pi kaki taj kaki Trapta taj save si skirime palaj dešujékh Vorbi

Ando Sitárimasko pláno paj rrománi šib si dešujékh Vorbi, save sikaven, so trobuj e šavouren taj e ternen, taj paša kodo sikaven i histórija, e sokáša taj sar trajin e Rrom taj o rromimo. Paša kodo, ká si e vorbi, save sikaven, so trobunas te žanen e šavoura, te si pi kaki taj kaki Trapta andi šib, taj save-j kerde palaj e dešujékh Vorbi, si khote vi, sar phenel pe čechicka „globální standardy“, save sikaven, sar mezij taj so žanel variko, ko si pi kaki taj kaki Trapta andi šib.

O Sitárimasko pláno paj rrománi šib phenel, ká-lo o manuš andi šib, pi savi Trapta, te žanel te phenel kako taj kako vaj te kerel kako taj kako. Taj te žanel te phenel kako taj kako vaj te kerel kako taj kako, hát o Sitárimasko pláno paj rrománi šib lel perdal jékh vorba – „žanav“. Kado si skirime kadej, te šaj e šavoura **határen** kodo, taj si tejle skirime andej kontrolníva seznamura, save si andi sekcija ando EŠP taj savi bušol „E šiba ande murro trajo“.

Pala le si ando Sitárimasko pláno paj rrománi šib skirime e štár šibake trapti, save si pej štár Trapti. Kadala trapti si: šunel taj ginel taj vorbij jékh ávresa, vorbij taj skirij.

E štár Trapti – A1, A2, B1, B2

E Trapti, sar si tejle skirime ando Sitárimasko pláno paj rrománi šib, sas lino perdal a keňvatar, savi ávri das i Rada a Evropaki taj savi bušol O Společívo a evropako referenčńívo rámco, sar te sitáras e šiba (CEFR). Te kamna te žanen pa kado maj but, žan po interneto, te rakhen kaki adresa: www.coe.int/portfolio.

Akár si ando CEFR tejle skirime šouv Trapti, hát ame lam sáma, hoť e šavoura, save phíren andi škola, ká keren i maturita, hát žan feri ži pi štárto Trapta B2. Anda kado o Sitárimasko pláno paj rrománi šib vorbij feri paj Trapti A1, A2, B1 taj B2. I Trapta A1 si i maj keňńívo taj azír kamen e šavoura, te avel lenge kísno anglunes te žanen te vorbin rrománes feri kuťín vaj te či žanen te vorbin rrománes. Varikaske andaj šavoura či avna dosta e maj keňńíva Trapti, save si tejle chutilde ande Sitárimasko pláno paj rrománi šib, te sitonas má rrománes angla kado andi škola vaj te vorbinas vaj vorbin rrománes khejre.

Sar sako šavouro si frišibe, te žal ando **sitárimo** maj dúr taj te žal leske kado **sitárimo** mišto

Sa e šavoura či **sitón ečformavones** taj kadej frišibe sar e ávera. A Evropako a Šibako Portfólijo si kerdo kadej, te žutij e **sitárdon** taj sakone jékhe šavoures, taj kadala apal phenna penge khetáne, sar **sitóna**. O šavouro, savo naj kadej but lášo ando **sitárimo**, **sitola** kadej, sar bírija te žanel. Sar žala ando **sitárimo** pala **Sitárimasko** pláno paj rrománi šib maj dúr sako jékhe šavouro pháres, vi te phenes ánglal, taj paša kodo te ikres le pi **ečformavo** trapta. Variso žanna maj sigo taj variso pale maj kíšin, taj kadej avla vi e **bútanca**, save si tejle skirime ando **Sitárimasko** pláno paj rrománi šib, e jékhe šaj aven maj pháre sar e ávera.

E sitárdenge

O Sitárimasko pláno paj rrománi šib si **adejs** e žejnenge, so **sitáren** i rrománi šib, láši **keňva**, ká mindík šaj dikhen andej la, te či žanna, sar te žan maj dúr ando **sitárimo**. E **sitárde**, so **sitáren** i rrománi šib, lasa keren majnem sako kurko taj sikavel lenge, so sa šaj keren e šavourenca, te vorbin lenca pa kako taj kako taj paša kodo dikhen, **hoť** kadi **búťi** si kerdi kadej, te žan e šavoura ando **sitárimo** so maj dúr, sar bírin te žan.

So-j a Evropako a Šibako Portfólijo?

I Rada a Evropaki, kana kerdas o *Společnívo a evropako referenčnívo rámco*, sar te **sitáras** e **šiba** (CEFR) hát kerdas ekcerre vi o *Evropako a Šibako Portfólijo* (EJP). Sa e portfólija, save šaj len perdal3 si mišto kerde, šaj rakhes le pi kaki veboski adresa www.coe.int/portfolio.

Ande sako a Evropako a Šibako Portfólijo si trín fejlura:

- A Šibako paso
- E šiba ande murro trajo
- Sa murre **búta** taj e lila

Taj paša kodo musaj te avel ánde vi o odkazi, ká si andi šib pi savi trapta taj so sa musaj te žanen vorta kadej, sar si tejle skirime ando *Společnívo a evropako referenčnívo rámco*, sar te **sitáras** e **šiba**.

A Šibako paso

Ande a Šibako paso o šavouro skirij, savi si leski maj angluni šib taj sar vorbij. Kado si o maj angluno te len perdal e šavoura anda kado EŠP. Musaj te skirin ánde sa e šiba, save žanen. Ande a Šibako paso apal musaj te skirin, so sa žanen te keren ande kadala šiba.

E šavoura šaj skirin ande kado a Šibako paso dúj trín vorbi, te žanen, ande so si ávera e žejne, save vorbin kakala taj kakala šibasa, save žanen te vorbin vi vouj, taj so line penge ande penge šejre, kana **maladřile** lenca

taj vorbinde lenca. Kado-j báro, te **siťol** variko andá le rrománes, taj te kamel variko te **siťol** rrománes, hát musaj te **haťárel**, so-j o rromimo. Pej papiroša 10-16 rakhna, sar mezin e **búťa**, save pasolin, te aven ande a Šibako paso.

E šiba ande murro trajo

O lil, savo bušol – E šiba ande murro trajo - si o maj angluno fejlo, kana **siťárel** pe i šib andej **siťárimaske** sobi. A sekcija paj *šiba ande murro trajo*, savi si ande sako jékh EŠP paj rrománi šib, si vi e **kontrolníva** seznamura palaj Vorbi. Kadala seznamura si majnem **ečformavi** e vorbenca, save si tejle skirime andej šibake trapti ando **Siťárimasko** pláno paj rrománi šib. Sako **búťi** sikavel, so taj sar trobunas te keren e **búťa** e šavoura, te šaj skirin tejle, sar kerde mišto kaki taj kaki **búťi** taj ande kado žutin le o **siťárdo/i siťárdi**. Te keren kadej, hát mišto-j kodo kadej, barim **siťon** te **tord'on** peska vorbake ando **siťárimo** taj dikhen, sar žal lenge o **siťárimo**. Ando EŠP, savo si kerdo e maj terne šavourenge, či skirij pe ánde **khanči**, no ávri makhen pe e **čerhaja**, save si šutte paša sako **búťi** ando **kontrolnívo** seznamo. Ando EŠP, savo si kerdo e maj **phúre** šavourenge, tejle skirij pe vi o **đejs**, kana sas kísno kaki taj kaki **búťi**. Pej papiroša 16-32 rakhna kecave **búťa**, save šaj keren andi **siťárimaski** soba.

Sa murre **búťa** taj e lila

Andi sekcija, ká si sa murre **búťa** taj e lila ando EŠP, šaj šon e šavoura sa penge **búťa**. Si khote vi dúj trín **búťa**, no maj but si khote kecave **búťa**, save keren e šavoura korkouri kadej, te šaj žan ando **siťárimo** maj dúr. Pej papiroša 33-35 rakhna dúj trín vorbi, so sa šaj rakhin ánde.

Dúj trín vorbi, sar lel pe perdal o EŠP

Sako **búťi**, savi si ando EŠP sikavel, sar šaj kerel pe kaki taj kaki **búťi** andi **siťárimaski** soba. O EŠP naj **keňva**, ká aviloun tejle skirime sa kadej taj kadej taj kadej, či na naj slobodo te lel pe perdal.

- * E Vorbi vaj e **búťa**, save si ando EŠP, šaj žutin e **siťárdes/a siťárda** te žanen, sar te keren peski **búťi**, te kamna te **siťáren** kadi šib.
- * Sakone šavoures trobuja te avel les **keťti časo**, te šaj žal pe sa e trapti andi šib. Sako šavouro avla ande kado áver, variko žala ande kakala taj kakala Trapti vaj ande kakala taj kakala Vorbi, save tecin lenge **mind'ár**. Pi áver rrig ande varisave ávera trapti vaj ávera Vorbi šaj žan pale maj loukes.

Sar las pala jékh ávres o EŠP

Majnem **mindík** lel pe perdal o EŠP, kana má kísno sam ando **siťárimo**. Kana **siťáras**, hát vorbinas paj Vorbi, pa save šaj vorbinas feri jekhvar vaj maj butivar vi dúj vaj trín kurke. Phenel pe, **hoť** mišto avelas, te boldel pe o manuš sako dújto vaj štárto kurko te dikhel ando EŠP.

I keňva

- * O EŠP naj slobodo šoha te lel pe perdal kadej, hoť žala pe pala jékh ávres, sar žan e papiroša. O **siťárdo** šaj kerel akárso, so kamel kadej, te pasolij e šavourenge, taj vi, kana **siťárel** pa kako taj kako.
- * Kana o manuš **siťol** i šib, hát **siťol** la ciklicki, sar phenel pe čechicka. E šavoura boldena pe pala sako Vorba maj butivar kadej, sar žana ando **siťárimo** maj dúr taj sar avna le loukes e maj pháre **búťa**.

Sa, so si ánde

- * O EŠP či phenel, hoť o **siťárdo/i siťárdi** šaj lel perdal feri kako taj kako, kana **siťárel**. E **siťárde** šaj šon páše e nejve **búťa**, e nejve papiroša vaj variso áver ande sa e lila taj e **búťa** anda EŠP, so žutin e manušes te **siťárel** maj feder. O **siťárdo/i siťárdi** musaj te vezetij pe pala pesko šejro ande kado.
- * O EŠP šaj lel pe perdal andi akársavi **búťi** andi **siťárimaski** soba, andej Vorbi vaj kana gindosajvas, so kamas te **siťon** taj te žanen e šavoura, kana **siťáras** le.
- * E Vorbi butivar pasolin paša jékh ávres, azír e šavoura šaj ávri makhen e čerhaja vaj tejle te skirin o **đejs** akárká, ká vorbij pe paj **búťa**, save má kerde, te sas le kaki taj kaki Vorba taj kado **đejs** avla mindehun ečformavo.

Kadej šaj keres:

Sa e **búťa**, pa save maj dúr vorbinasa taj save keren pe pi Trapta A2, šaj aven šutte andi jékh Vorba, kana **siťáres**:

ME TAJ MURRO NÍPO – SKIRIJ A2 – Žanel te skirij dúj trín vorbi ando lil pa varikas anda nípo, ká skirij, sar mezijas o keretšigo, o bijav, kana **kerďilas** o šavouro taj kadej varisar. Žanel te skirij kadej, sar pasolij paša leske/lake berš.

O KHER TAJ SOSKE **BÚŤA** KERAS ÁNDE – GINEL A2 – Žanel te ginel dúj trín vorbi (kana variko skirij pa varisos, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, vaj skirij, sar variso mezij), sar trajin khejre e Rrom.

E **ĐEJSA** TAJ E MULATŠÁGURA – ŠUNEL A2 – Haťárel dúj trín vorbi, kana variko vorbij, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, paj **Đejsa** vaj pa mulatšágo taj te si khate dosta vorbi, save pinžárel taj te si páše šutte e fenkípura.

O TECHAN TAJ E KIRPI – ŠUNEL A2 – Haťárel, kana variko phenel, so te kerel te lel pér pe kaki taj kaki kirpa, so phiravenas e phúre Rrom taj te žala andej le katka taj katka.

O **ČASO**, O TAVASI, O MILAJ, O EJSO, O JIVEND TAJ SAR-I **AĐEJS** – VORBIJ JÉKH ÁVRESA A2 - Žanel te phenel palpále dúj trín vorbi, ko phušel lestar/latar paj **Đejsa** vaj pa variso, so pecisajvel, kana sas kako taj kako šon.

E RROM – VORBIJ A2 – Žanel te lel perdal mindejfejlíka vorbi, te šaj phenel, sar mezin leske/lake **đejsa**.

Sar te keras e **búťa** te las aminti pe sako jékh šavouro

- * Ká si sakone šavoures pesko EŠP hát šaj keren vi kecave **búťa**, ká **dičona**, so line ando šejro, te sas variká vaj kerenas variso – šaj makhen e fenkípura, šaj skirin, sar variso

I keňva

mezijas, šaj phenen, so gindon pe pa kako taj kako taj kadej varisar.

- * Te si vorba pa EŠP andi **siťárimaski** soba, hát šaj ašáren sakone šavoures, sar-i lášo taj sar kerel peski **búťi**.

So šaj keres, te si vorba pa EŠP andi **siťárimaski** soba:

1. O **siťárdo/i siťárdi** phenla sakone šavoureske, savo papiroši vaj papiroša a Vorbasa rakhna penge ando EŠP taj savi na dolmut siťile andi **siťárimaski** soba.
  2. O šavouro ginla opre sa e vorbi, save sikadas leske o **siťárdo/i siťárdi** taj save si pár leste.
  3. O šavouro vorbij e **siťárdesa/a siťárdasa** paj vorbi, save si khote tejle skirime, taj o **siťárdo/i siťárdi** phenla, kadej-i vaj naj. Žanel má kado vaj niči, te žanel kodo, šaj phenel palpále vorba, te phušen lestar, vaj šaj sikavel peske **búťa**, save kerdas, taj kadej šaj len sama e ávera, sar mišto žanel kako taj kako.
  4. O šavouro ávri makhla i čerhaj vaj e čerhaja vaj skirija o **dějs** taj o **siťárdo/i siťárdi** ašárel les pa leski **búťi**.
- * E portfólija šaj aven kerde kadej, te pasolin e šavourenge te avel ánde sa, so trobuj le.

Kadej šaj keres:

Te si o šavouro pi Trapta B1 taj žanel te vorbij taj žanel te halgatij (šunel), no trobuj te žal maj dūr ando ginimo taj ando skirimo, hát apal o portfólijo trobujas te avel pa kodo, **hoť** avna khote kecave **búťa**, save žutina e šavoures te žal maj dūr ando ginimo taj ando skirimo.

Sar te **siťáras** e šavouren te žanen te **siťon**

- * E šavoura kusa e **siťárdonca** šaj šinen ávri i vorba, so musaj te **siťon** taj so trobuj te **siťon** inke jekhvar. Kado kerel pe kadej, **hoť** dikhen pej **kontrolńiva** seznamura, save si paša sako Vorba. Andej le skirina pe nejves, ká kamen te žan ando **siťárimo** vaj so hibázij lenge te žanen vaj so či žanen te phenen.
- * E papiroša taj e **búťa** ando EŠP žutin e **siťárdon**, kana kusa e šavourenca dikhen, sar žal lenge o **siťárimo** taj so šaj keren te žal kado **siťárimo** inke maj feder (pa kado vorbij pe vi po papiroši 19).
- * E **kontrolńiva** seznamura žutin e **siťárdon** taj vi e šavouren te žanen, sar žal lenge o **siťárimo**, taj sako jékh šavouro si te del perdal sa, te šaj len sama e ávera, so má žanel. Kadalesa **siťon**, ande so si láše taj paša kodo **siťáren** le, sar te dikhen pér pe. Te žanen te phenen penge, lášo sim vaj inke **či** žanav kako taj kako, musaj te **siťuvav** maj but taj kadej varisar.

Kana vorbinas e kolegonca taj e dejanca taj e dadenca

- * O EŠP sikavel, so má žanel o šavouro, sar žal leske kako taj kako. Ande kado šaj dikhen vi e deja taj e dada taj vi e ávera **siťárde**. Te si ávri makhle e čerhaja taj te si tejle skirime e **dějsa**, kana sas

I Rada a Evropaki

A Šibaki sekcija

I keňva

lenge kaki taj kaki **búťi** kíso, hát e ávera šaj len sáma, ži ká má gejlás ando **siťimo** taj so má **siťilas**. Taj te si paša le tejle skirime variso khatar o **siťárdo/i siťárdi**, hát šaj len e ávera sáma, **hoť čáčes** si kadej.

- * O EŠP šaj avel lino perdal te vorbin jékh ávresa pár leste e **siťárde**.

O EŠP žutij te avel o **siťarimo** maj lášo

E **siťárde**, save lena perdal o *Siťarimasko pláno paj rrománi šib*, taj e Evropake a Šibake Portfólija paj rrománi šib rakhna ánde mindejfejlíka fejlura, sar šaj keren pengi **búťi** andej **siťarimaske** sobi, te **siťárna** i rrománi šib. Sa e **búťa**, save si ando **Siťarimasko pláno** paj rrománi šib, taj e **búťa**, save si tejle skirime andej **kontrolníva** seznamura ando EJP, šaj len perdal, te kamna te den e šavouren te keren varisoski **búťi** taj te kamna te keren lenca variso andi **siťarimaski** soba. E **búťa** šaj šos akársar paša pe taj kadej šaj avel o **siťarimo nad'on** lášo.

Trobun te len sáma, **hoť** te **siťárna** e šavouren, **či** trobuja tume **čisoske** ávera **kuč** fejlura. Majnem mindík len pe perdal feri kecave fejlura, save si má andi **siťarimaski** soba vaj andi škola. E ávera šaj kiden loukes khetáne taj šaj len perdal e novini, e fenkípura andaj novini vaj pa interneto, e fejlura, save si **čáče** (sar mezinás e rrománe **búťa**, kaki taj kaki kirpa taj kadej varisar), e **díja**, sar vorbin e žejne, save si tejle chutilde pej kazeti, variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, taj kadej varisar.

Na bistren, **hoť** te žutina tume e šavoura, te keren tumenca e fejlura, save apal lena perdal, te **siťárna** le, hát kodo žutija le, te len o **siťarimo** maj feder.

Te kamas te kopírulinas e papiroša anda EŠP

E papiroša e **búťanca** žutin te avel o **siťarimo** maj lášo taj azír, te vorbina paj akársave Vorbi, šaj kopírulis le, sar kames, khonik **či** ikrel tu ande kado tejle.

Soske **búta** šaj keren pe andi **siťárimaski** soba pala o EŠP

A ŠIBAKO PASO

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

E anglune lípíša, kon-i ko

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1

E pomúcki:

Sakone šavoures den po jékh o EŠP, kouvli lobda

Sar te kerel pe i **búti**:

1. Te **maladosa** e šavourenca anglunes, hát bešajár le ando kruho taj sakoneske šude i lobda. Kana o šavouro chutilla i lobda, musaj te phenel rrománes „sar bušol“ taj apal te phenel „ká bešel“.
2. De sakones o EŠP.
3. E šavoura phutrena o EŠP po papiroši 4 taj tejle skirina (ande kado žutija le o **siťárdo/i siťárdi**) penge ánava taj ká bešen.
4. E ávera vorbi skirina pe maj kíšin, te **siťona** e šavoura te phenen, soski-j kadi farba, sar bušol kako taj kako fejlo, savo kamen taj kadej varisar.

O EŠP pi dújto trapta

E rrománe ánava maškar e šavoura andi **siťárimaski** soba taj khejre

Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: A1

Sar te kerel pe i **búti**:

1. O **siťárdo/i siťárdi** vorbij jékh ávresa, pala kas šon pe e ánava taj mír šon pe.
2. Akárko andaj šavoura šaj phenel, soske ánava pinžárel taj kodola variká tejle skirin.
3. Vorbin e šavourenca pa kodo, sar phenen penga dejake taj penge dadeske taj e ávrenge anda nípo.
4. E šavouren si khereski **búti**, te phuškeren taj te ginen khetáne sa e vorbi pa pesko nípo/paj Rrom pa interneto, keňvi taj kadej varisar.
5. E šavoura si po dúj vaj po trín taj keren o plagáto ká
  - a. skirina, mír musaj te avel e Rromen e rrománe ánava,
  - b. skirina, sar bušon e nípora taj soske-j lenge ánava taj so kadala žejne kerenas vaj keren,
  - c. šona sa khetáne e vorbi, save kidine, kana phuškerde e žejnendar khejre pa kado.

6. E šavoura sikaven e ávrenge penge plagátura, save kerde taj vorbin pár le e ávrenge.

Dúj trín vorbi: E šavoura keren e plagátura kadej te pasolij paša kodo ketéenge-j.

My picture →

My name is: _____

I live in: _____

My eyes are: _____

My hair is: _____

My favourite colour: _____

My favourite food: _____

My favourite activity: _____

Other things about me: _____

Te si vorba pa EŠP andi siťárimaski soba, hát e šavoura tejle skirina po papiroši 4, sar bušon e žejne lende khejre taj andej Rrom.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Save šiba žanav

Keras o plagáto a **siťárimaska** sobake taj tejle chutilas e vorbi ando EŠP

Ketěberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1

Po papiroši 5 tejle skirina e šavoura, save šiba žanen. Kadala vorbi šaj aven chutilde sa po plagáto, ká avla skirime, sar sako jékh šavouro žanel te vorbij, taj páše te avel šutto lesko/lako fenkípo, taj kado plagáto apal šaj akastin po falo andi siťárimaski soba.

I keňva

E pomúcki:

O papiroši, te kerel pe andá leste o plagáto, e fixi, e šavourenge fenkípura taj lenge ánava

Sar te kerel pe i **búti**:

- 1 Skirin tejle, sar bušon e šavoura pi kaki **kártá**.
- 2 Opre mang e šavouren te phutren o EŠP po papiroši 5.
  - Phuš lendar „Sar vorbin khejre?“
  - „Sar vorbin, te san andi škola?“
  - „Ande savi šib ginen?“
  - Taj kadej varisar.
- 3 Žutin e šavouren te phenen palpále vorba, te phuškeresa lendar pa kado so maj but.

Languages I know

These are the languages I speak

With my family _____

With my grandparents _____

With my friends _____

In school _____

What I can do in my languages

I can speak in:	I can listen in:	I can read in:	I can write in:

Dúj trín vorbi: E šavoura, save si maj phúre, trobunas te len perdal

i **kártá**, savi si po papiroši 7 taj sikavel, sar me gindij,

sar mišto žanav i šib, sar si tejle skirime andi **keňva**

savi bušol "**Společnívo** evropako **referenčního** rámco te **siťaras** e šiba". Ande kadi **kártá** tejle skirina sa e vorbi pa penge šiba, pa save vorbin ando EŠP taj savo si kerdo e šavourenge pi dújto trapta po papiroši 6.

My proficiency in different languages

Use the self-assessment grid on the next page to find out your needs of proficiency

Language:	Listening	Self-assessment of proficiency					
		A1	A2	B1	B2	C1	C2
Language: _____	Listening ☐						
	Reading ☐						
	Speaking ☐						
	Interaction ☐						
Date: _____	Spoken production ☐						
	Written production ☐						
Language: _____	Listening ☐						
	Reading ☐						
	Speaking ☐						
	Interaction ☐						
Date: _____	Spoken production ☐						
	Written production ☐						
Language: _____	Listening ☐						
	Reading ☐						
	Speaking ☐						
	Interaction ☐						
Date: _____	Spoken production ☐						
	Written production ☐						

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Sar žal mange mišto o **siťarimo**

Ande sako EŠP si dúj papiroša pa kodo, sar žal e šavourenge mišto o **siťarimo**. Kadej-i azír, te dikhas, ká-le e šavoura ando **siťarimo**, pe save šibake trapti kadej, sar si tejle skirime andi **keňva**, so bušol **Společnívo** evropako **referenčního** rámco te **siťaras** e šiba.

A **kártá**, sava si štár Trapti khatar o **Siťarimasko pláno paj rrománi šib** A1, A2, B1 a B2, si vi vorbi, save sikaven, so sa žanel o šavouro, te si pi kaki taj kaki šibaki trapta. Kana o šavouro del perdal sa e **búta**, save má šaj kerel pi kaki taj kaki šibaki trapta, háť atunči musaj te bešes lesa tejle taj te dikhen khetáne pe kadala papiroša.

Te si variko pi kaki taj kaki trapta, háť šaj skirij akársar peske tejle, sar žal leske/lake kako taj kako. Šaj skirij peske žanav te kerav kado, te žutin ma ande kado e ávera, te žutin ma ek cerra ande kado e ávera, taj žanav te kerav kado korkouri, khonik **či** žutij ma. Kadej šaj aven tejle skirime vi e cigne lípiša, save žutin varikas, te žal maj dúr ando **siťarimo**.

Akárkana trobujas mindík te bolden tume, te dikhen pe kadala papiroša jekvar tela ek šon vaj kadej varisar. **Keťivar** tume kadi šib **siťarna**, pala I Rada a Evropaki

A Šibaki sekcija

I keňva

kodo keťivar kado kerna. Te si e šavouren i rrománi šib jekvar tela'k kurko, trobuja le te den le maj but časo te žanen kodo, so trobun te žanen. Te siťon rrománes pánžvar tela'k kurko, hát kadala šavoura žana ando siťarimo maj frišibe sar e anglune, taj kadej šaj tejle chutilen, sar žal lenge o siťarimo mišto. No phenel pe, hoť mišto avelas, te o siťardo/i siťardi kusa e šavouresa linoun kadala papiroša ando vast sako šouvto vaj ochtoto kurko, te vorbin, si vorba pa EŠP andi siťarimaski soba.

Šaj les perdal kako: skirin tejle o **đejs**, kana o šavouro gejlās ando siťarimo maj dūr, taj skirin kado, ká trobuj ando **rámečko**. Áver drom ande kado si, hoť ávri makhesa o **rámečko** vaj makhesa i vurma, sar mišto vaj čorres kako taj kako žanes te keres.

Kadej šaj keres:

	A1			A2		
	Žutin ma but *	Žutin ma ek cerra **	Khonik či žutij ma ***	Žutin ma but *	Žutin ma ek cerra **	Khonik či žutij ma ***
Sunav → 	26/9/20..	16/10/20..	6/11/20..	25/11/20..		

Sunav → 				Žutin ma but	Žutin ma but	Žutin ma but	Žutin ma but	Žutin ma ek	Žutin ma ek	Žutin ma ek	Žutin ma ek
--	--	--	--	--------------	--------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Sunav → 											
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

E fejlura, save šaj pecisajven varikaske, kana resel e žejnen andaj ávera thema

E papirošenca anda EŠP, save si paj fejlura, save šaj pecisajven varikaske, kana resel e žejnen andaj ávera thema, šaj keren lenca feri **atunči**, te kerdan má e šavourenca varisoski **búťi** paj Vorbi, pa save vorbinas maj dūr:

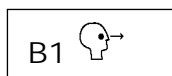
O kher taj soske **búťa** kerās ánde
 Soske **búťa** keren e Rrom
 E **Đejsa** taj e mulatságura
 Pej droma
 O techan taj e kirpi
 E koňičkura taj e umeňa

Na bistren! Varikana trobujas te dikhen ando EŠP. Naj musaj te skiris ávri sa e **kárti**, no e thana, ká skirina tejle e šavoura, sar gejlās lenge kako taj kako, vaj so áver skirinde pa **siťarimo**, musaj te dikhes barim uňivar.

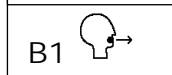
O EŠP pi dújto trapta

Te gindosajvas, sar trajin e žejne

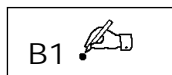
I Vorba: O kher taj soske **búta** keras ánde

Žanav te ginav, sar mezin e ávrenge **d'ej**sa.

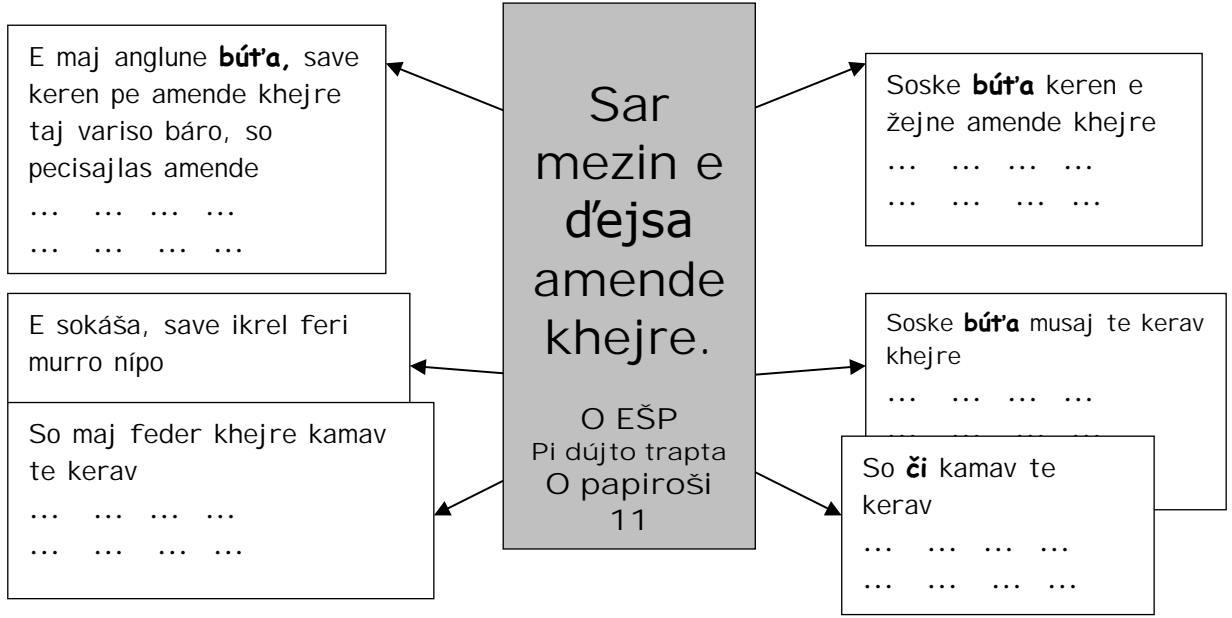
Žanav te skirnav paj **búti**, savi kerav khejre taj savi kerav anda kako taj kako.

Žanav te skirnav dúj trín vorbi paj maj anglune sokáša, save ikras amende khejre.

Sar te kerel pe i **búti**:

1. Vorbin khetáne e šavourenca, sar mezin tumáre **d'ej**sa, so pecisajlas variso báro tumende khejre, sar musaj te vezetij pe o manuš, te si khejre taj kadej varisar.
2. Pi tábla skirin sa e vorbi pa kado, save aven tumenge ando šejro. Te skirisa kadala vorbi pi tábla, le perdal kako schéma.

Thinking about cultures

Thinking and talking about important activities in our lives helps us to understand how people are sometimes the same and sometimes different. Make a note of your own ideas about the following things.

	Roma	Gošće	I don't know
	(Make a note here about Roma traditions and way of life.)	(Make a note here about Gošće traditions and way of life.)	(Put X here if you are not sure about this.)
Our family			
Our important celebrations			
The jobs my parents do			
The stories and riddles that I hear			
The traditions of my family /group			

- Te avna sa e vorbi ánde skirime ando schéma, ker tuke dúj sloupečkura.
- Ando jékh skirin e Rromenge búta, so pecisajvel ká e Rrom, soske-j e maj anglune sokáša ká e Rrom, taj dikh, so e ávera šavoura tejde skirinde paj gáže. Skirinde kodo, so tu?

Sar trajin e Rrom	Sar trajin e gáže
.....	.....
.....	.....

O EŠP pi dújto trapta

- Te avla vorba pa EŠP andi siťárimaski soba, hát e maj anglune vorbi tejde skirina e šavoura ando EŠP, savo si kerdo e šavourenge, save si pi dújto trapta. Kadala vorbi si tejde skirime pej papiroša 13 ži 14 andi sekcija Murro nípo, E sokáša ande murro nípo/andej Rrom taj E **d'ejsa** amende khejre.

O EŠP pi angluni trapta - E maj terne šavoura šaj len perdal e papiroša 10 taj 11.

Intercultural experiences

Things I have learnt about other people and other places

Things I would like to learn about other people and other places

My culture

Things I would like to tell other people about my culture and my way of life

O papiroši 10 So siřilem paj ávera řejne taj paj ávera thana
 O papiroši 11 Sar trajinav

Ando papiroši 10 řaj skirin tejle e maj terne řavoura dŭj trín vorbi, so siřile vaj so rakhle ávri paj řejne taj sar trajin áverte taj sar trajin e ávera Rrom.

Te avna e řavoura ando siřárimo maj dŭr, trobujas te kezdin te phuřkeren korkouri, sar e řejne trajin áverte taj sar trajin e ávera Rrom. Kadala phuřimátura trobun te aven tejle skirime khote, ká avla skirime "So kamlemas te řanav paj řejne taj paj thana".

Po papiroši 11 řaj e řavoura tejle skirin dŭj trín vorbi pa pesko trajo, sar trajin taj so kamen te phenen e ávrenge, mír kadej trajin.

Kado papiroši sas kerdo azír, te len pe sáma e maj terne řavoura, soske-j le sokářa, sar barvajáren le taj kadej, te na lařan pe, ká si anda kako taj kako nípo taj ká si Rrom.

Kadale dŭje papirořenca keren búři atunči, te avna kísna e búřanca andi siřárimaski soba, ká vorbina pa kakala Vorbi - Me taj murro nípo, O kher taj soske búřa keras ánde, E Rrom, Soske búřa keren e Rrom, E **Đejsa** taj e mulatřágura, Pej droma, O techan taj e kirpi taj e **Koňíčkura** taj e **umeňa**.

E ŠI BA ANDE MURRO TRAJO

Ketřeberřengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: jékh-i

Kadi búři trobujas te keren sa e řavoura. Te hařárna, sar o manuř siřol, hář řanna vi voun te len kado perdal akárkana, te trobuja te siřon.

O EřP pi angluni trapta

Sa pa **siřárimo**

Khate řaj len sáma e maj terne řavoura, so má siřile, taj te len pe sáma, sar sas voujake, kana siřonas taj so sas pháro.

O siřárdo/i siřárdi trobujas te boldel pe te dikhel pala kado papiroři jekhvar tela'k řon vaj kadej varisar taj e řavoura te vorbina jékh ávrenca andi siřárimaski soba vaj te vorbina lenca andej jákha e siřárde, trobundoun pala kado te skirin tejle penge vorbi ande kako taj kako rámečko.

All about learning

These are the things I have learnt

These are the things I have enjoyed learning

These are the things I found easy to learn

These are the things I found difficult to learn

O EŠP pi dújto trapta

Sitúvas e nejve fejlura

Learning new things	
<small>Think about how you learn new things like words, spelling and pronunciation. Put a note in the box beside each thing to remind you how you learn it best. For example, when you want to learn new words you could say them again and again, write them down, put them into a sentence or try to use them as soon as possible. You may have another way of learning.</small>	
New	How I learn and remember this
words and expressions	
spelling	
information <small>(for example, information about people, places, events, customs, history or traditions)</small>	
pronunciation	
writing	
story telling	

Sar te **sitúvas** e nejve vorbi (o papiroši 18).

E vorbi, save tejle skirina khate e šavoura, sikavna, sar maj feder **siŕon**. Mejg avna pe kado, žala dosta páji, vi ek berš vaj vi maj but. Te sikavna e šavourenge variso, sar **siŕol** o manuš, hát šaj kadej kezdin te gindon pe, no kado trobuj te sikaven lenge taj te vorbin lenca pa kado te avna kísno e **siŕárimasa**.

Sar te kerel pe i **búťi**:

O **siŕárdo/i siŕárdi** kerel sa e **búťa** e šavourenca kadej, te šaj gindo pe, te avna kísno a **búťasa**, sar **siŕonas** e šavoura.

Kadej šaj keres:

Pala kodo, te phenla o **siŕárdo/i siŕárdi**, pa savi Vorba **adejs** e šavoura **siŕona** taj te **siŕarla** e nejve vorbi, šaj kezdi te phuškerel lendar kadej, te šaj len pe sáma.

- Sar kames te les kadala nejve vorbi ande pesko šejro?
- Gindis, **hoť** mišto avelas te skirisas le tuke tejle?
- Mišto avelas te kerav áver dáta kecavo cigno kvízo, te dikhas, sar lal le ando šejro?
- Taj, so o skirimo –, sar kames te les les ando šejro?
- Kana vorbinas andi **siŕárimaski** soba paj nejve vorbi, **siŕos** le mindík kadej sar e ávera?

E šavoura tejle skirina penge, sar **siŕon** khote, ká avla skirime “E nejve vorbi”

Kadej trobuj te avel kerdi akársar i **búťi** vi te žala i vorba pa “E nejve vorbi, sar skiris le tejle” taj “E nejve vorbi pa variso vaj varikas” taj kadej varisar.

O EŠP pi dújto trapta

So má kerdem taj so bíznav ma varikana te kerav

Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16 I Trapta: A2-B2

So te avel kísno: Kadala papiroša sas kerde azír, te žutin e šavouren te na daran te gindon pe, so line ando šejro, kana kerenas kako taj kako vaj kana resle kakale taj kakale žejnen, te gindon pe, taj te len pe sáma, so sa žanen taj so šaj lešij le.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Sako šavouro kerla po báro papiroši vurma ká tejle skirija, kana **kerdílas** taj savi žal **vidík**, so šaj lešij les varikana.
2. Sako šavouro šaj phenel akárso, so avel leske ando šejro, te si vorba pa kodo, so sa pecisajlas leske taj so las ando šejro, kana

I keňva

pecisajlas leske kako taj kako vaj kana reslas kakale taj kakale žejnen, taj sa e vorbi skirin pi tábla (kana **kerdílas** o šavouro, pej droma, múlas variko, e mulatšágura, o angluno **dějs** andi škola taj kadej varisar).

3. Sako šavouro tejle skirija pi vurma, so kamel te phenel e ávrenge, so sa pecisajlas leske.

Akánik aviloun mišto, te keren varisoski **búťi** pa kodo „Soske **búťa** keren e Rrom“ taj paj „**Koňíčkura** taj e **umeňa**“.

Zumav te rakhes kusa e šavourenca so maj but, so lešij e manušes, te kerel kaki taj kaki **búťi**, so musaj te kerel o manuš, te šaj rakhel taj kerel kecavi **búťi**, soske **búťa** keren e nípura taj kadej varisar.

4. Varikana áver dáta bolde tu pala kado báro papiroši, ká si kerdi i vurma, taj opre mang e šavouren te skirin tejle, so kamen, te avel jekhvar lenge gáta ande lengo trajo, taj so musaj te keren, te avel kadej.
5. Sako šavouro skirija dúj trín vorbi pa kako „So kamous te avel andá ma“.
6. Te avla kadi **búťi** kísno, sako šavouro vorbija e ávre šavourenge pa sa, so tejle skirindas pi peski vurma.

Things I have done and what I would like to do in the future

This line is recording the years of your life.
Talk to your teacher and your friends and try to remember different things that you did at different times in your life. Then mark the place on the line and write a label to show each important experience in your life.
Your experiences could include important celebrations, events in your family, things you really enjoyed doing, starting school, places or people you visited.
If you do not have enough space on this page, draw a line on a big piece of paper.

_____

Baby 1 2 3 4 5 6 7 8
years

_____

9 10 11 12 13 14 15 16
years

What I would like to do in the future

_____

_____

_____

_____

_____

ME TAJ MURRO NÍPO

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Kettéberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1

So te avel kísno: Te žal i vorba pa kodo, soske-j e Rrom taj sar trajin, taj paša kodo te len sáma, save Rrom vaj e nípora keren kaki taj kaki **búti**.

Sar te kerel pe i **búti**:

I **búti** šaj kerel pe kadej, sar si tejle skirime khate po papiroši 10 "E Románe ánava andej Rrom taj ando nípo".

Te keresa kadej, trobujas te avel kerdi i **búti** kadej, te len e ávera sáma, soske ánava vaj Rrom pasolin paša kakala taj kakala **búta**.

Te avla vorba pa EŠP andi **siťárimaski** soba, hát **atunči** e šavoura tejle skirina penge, soske **búta** pa kado taj paj Vorbi má kerde.

Dikh pej vorbi, so má žanen e šavoura, te si pi Trapta A1, A2, B1, save si tejle skirime ando **Siťárimasko** pláno paj rrománi šib khote, ká si tejle skirime - vorbij jékh ávresa – Vorba "Me taj murro nípo".

A1	A2	B1
Žanav te phenav palpále vorba, ko phušel mandar, dúj trín vorbi paj Rrom, khatar sármozij murro nípo, kettéberšenge sam taj kon-i ko ando nípo, te žutij ma variko ande kado.	Žanav te phenav palpále vorba, te phušel mandar variko anda nípo vaj andaj Rrom, variso, so pinžárav vaj žanav –, sar bušuvav, ketténgi/o sim, kettí phrala si ma taj phéna , sar bušon e ávera žejne anda nípo taj kadej varisar.	Žanav te phušav taj te phenav palpále vorba, ko phušel mandar, pa akárso, so pinžárav taj žanav (pa nípo, pa kher, so kerel i dej taj o dad, so kamav te kerav taj kadej varisar).

O EŠP pi angluni trapta

Kettéberšengo-j/i-j: 6-11

I Trapta: A1-A2

Me

E pomúcki:

E šavouresko fenkípo (o digitálnívo foťáko si nadón láši pomúcka)

Sar te kerel pe i **búti**:

1. O šavouro pesko fenkípo lepíja andi "keňva", savi kerla peske anda papiroši.
2. Tejle skiríja vaj tejle skiríja pala variso, sar bušol, **ketténgi/o** sim, ká phírel andi škola, ká bešel taj kadej varisar.
3. Skiríja dúj trín vorbi, soske-j leske/lake bal taj jákha.
4. Skiríja dúj trín vorbi, so kamel taj so či kamel, variso pa pesko nípo, sar **ađejs** gejlás andi škola taj kadej varisar.
5. A keňvake papiroša šona pe khetáne vaj šona pe andi fólija taj šona pe ando EŠP pe thanes, ká si „Sa e **búta** taj e lila“.

I Rada a Evropaki

A Šibaki sekcija

Te avla vorba pa EŠP andi **siťárimaski** soba, mišto aviloun, te válastin ávri variso anda kakala **kontrolńíva** seznamura:

Me taj murro nípo
 O kher taj soske **búťa** keras ánde
 E Rrom
 E **Đejsa** taj e mulatšágura
 Andi škola
 Pej droma
 O techan taj e kirpi

O KHER TAJ SOSKE **BÚŤA** KERAS ÁNDE

Te vorbisa pa kadi Vorba, mišto aviloun, te les perdal e fenkípura, save ande kado šaj žutin tu. Mišto aviloun, te kides tuke khetáne sa e fenkípura, save pasolin paša kadi Vorba – o nábitko, sar mezin e akársave sobi ando kher taj kadej varisar. Kado šaj rakhes andej **časopisura**, katalogura, andej novini vaj po interneto.

Šaj keres e akársave **búťa** e šavourenca kadej, te les paša kodo aminti, **keťteberšenge-j**.

- E šavoura makhna, sar mezij o kher taj tejle skirina, sar bušol kaki taj kaki soba taj so si sa ánde.
- Vorbina pa kodo, savi soba maj but khejre kamen taj mír.
- Skirina dúj trín vorbi pa penge thana, save maj but kamen.
- Vorbina taj skirina tuke tejle, so sa **siťile** peska dejatar taj peske dadestar taj peska mámatar taj peske papostar.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Keťteberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A2

So te avel kísno: Te vorbin, sar-i lende khejre.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Sako šavouro anla peske khejral varisosko fejlo – maj feder avelas te avel kecavo, so naj e ávren (šaj avel variso phuráno vaj variso, so si ávre thanestar taj kadej varisar).
2. Sako šavouro pesko fejlo sikavla e ávrenge taj e ávera zumavna te aven pe kodo, so-j kodo.
3. Te avna pe kodo, o šavouro phenla, ká si kado fejlo khejre šutto taj pe so si.
4. Te či avna pe kodo, o šavouro korkouri phenla, so-j kodo, khatar-i, ká si kado fejlo khejre šutto taj pe so si.

Pa kado šaj vorbis vi te vorbisa pa kakala Vorbi:

- E **Đejsa** taj e mulatšágura
- O techan taj e kirpi
- E końíčkura taj e umeňa

E RROM

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: A1

So te avel kísno: Te **siťon**, sar bušon e thana taj e **búťa**, save keren pe andej Rrom.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Sako šavouro šaj phenel, so avla leske ando šejro, te žala i vorba pa kodo, sar bušon e thana, karing bešen, taj te avlas musaj šaj len perdal e fenkípura (i banka, i šingálengi **staňica**, o kino, i bári bolta taj kadej varisar).
2. E šavoura keren **búťi** po dúj vaj po trín taj makhen ávri i **kártá** karing bešen taj ká makhen majnem sa, so si o maj angluno khote.
3. Pa sako than vorbin taj pe sako papiroši rrigate tejle skirin dúj trín vorbi, soske **búťa** keren pe katka taj katka – e maj terne šavoura tejle skirina penge e maj anglune vorbi, e maj phúre šavoura tejle skirina penge dúj trín vorbi.
4. Sa e **kárti** taj e papiroša avna apal akastime po falo.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jék-h-i

I Trapta: A1-A2

So te avel kísno: Te **siťon**, sar bušon e maj anglune techana taj te žanen te den **d'ejs**, te mangel penge variso taj te najisáren.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Andi **siťárimaski** soba keren dúj trín pijarcura taj šaj len perdal e šúše bátogura, **zejčigo**, **dímejčo** taj kadej varisar.
2. E šavoura **siťona**, sar bušol kako taj kako techan, sar te mangel penge variso taj te kinen, taj te **siťon**, sar te najisáren.
3. E šavoura tejle skirina penge po papiroši, so trobuj te kinen, sosko techan.
4. Paša sako búdejva ávri válastin jékhe boltošes vaj jékha **boltoškiňa**. Voun musaj te den **d'ejs** sakones, ko avla lende te kinkeren, te phenen lenge, so **ketťi** kouštálj taj te najisáren lenge.
5. E šavoura opre phíren intrego pijarco taj kinkeren kodo, so si lenge tejle skirime po papiroši.

Dúj trín vorbi: Te vorbisa pa kaki Vorba, trobuja tu te avel tu dosta šúše bátogura pa akársos, ande so si o techan, taj o **dímejčo** taj o **zejčigo**, so naj živindo.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A2

So te avel kíso: Te **siťon**, sar bušon taj soske **búťa** keren pe andej gáženge khera taj sar bušon e ávera thana na dúr, karing e šavoura bešen.

E pomúcki:

I **kárťa**, karing bešen vi e sámonce, save si pej khera vaj pej thana. E fenkípura, sar mezin e gáženge khera vaj e thana na dúr, karing bešen (e bolti, e orvoša, e khera, ká šaj les tuke unžule te gines e **keňvi**, i **ťelocvična**, o párko, ká khelen pe e šavoura taj kadej varisar). E maj anglune vorbi skirin rrigate pej **kárti**.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Sikav e fenkípura pala jékh ávres taj keren **búťi** paj maj anglune vorbi.
2. Hamin ánde e **kárti** taj phen e šavourenge, te rakhin pašaj fenkípura e **kárti** e vorbenca, save paša le pasolin.
3. E šavoura vorbin paj mindejfejlíka tájura taj paj žejne, save khote keren **búťi/khelen** pe, phíren khote.
4. Keren dúj trín lípíša taj žan khote, so-j paša tumári škola maj páše.
5. Khote, ká avna, **tord'on** taj phenen, sar mezij variso čáčes taj sar mezijas kodo, kana dikhlan les po fenkípo.
6. Aven palpále andi **siťarimaski** soba. E šavoura dikhna pi **kárťa** taj phenna, soske sámura pasolin paša-j khera vaj pašaj thana.

SOSKE **BÚŤA** KEREN E RROM

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1-A2

So te avel kíso: Te **siťon**, sar bušon e thana taj e **búťa**, save keren pe andej Rrom.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Ker tuke e akársave **kárti**, ká avna skirime e akársave **búťa**, save kerenas vaj keren e Rrom (no maj feder kecave, save sas vaj si khote, karing bešen).
2. Ánglal **siťar** e nejve vorbi taj dikh pe sa e **búťa**, save keresa e šavourenca.
3. E maj terne šavoura makhna penge ávri e fenkípura, ká avna kadala **búťa**, save kerenas vaj keren e Rrom.
4. E maj phúre šavoura ávri rodona e vorbi pa kado po interneto/phuškerna e žejnendar anda nípo taj serzina e fenkípura/makhna ávri e fenkípura/skirina pa kado dúj trín vorbi.

5. E šavoura kerna i tábla, ká šona e akársave kártí taj šona paša le kecave textura/fenkípura, save paša le pasolin.

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: B1-B2

So te avel kísno: Te phuškeren e šavoura paj **búťa**, save kerenas e Rrom majinti, karing voun bešen, vaj save kerenas khejre/andej Rrom.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Phen, soske **búťa** keren e Rrom khote, karing bešen e šavoura.
2. E šavoura keren **búťi** po dúj vaj po trín. Ávri válastina penge varisoski **búťi**, so kerenas vaj keren e Rrom, taj rodona pár la variká andej **keňvi**, po interneto, phuškerna pár la akárká taj kadej varisar.
3. Taj apal e šavoura vorbina anglaj ávera pa kado taj lena penge perdal, te žutin le ande kado e fenkípura, e plagátura taj kadej varisar. Paša-j fenkípura šona páše vi dúj trín vorbi.
4. E šavoura vorbina anglaj ávera andi **siťárimaski** soba pa kado.
5. E fenkípura taj e textura avna akastime po falo vaj avla andá le kerdi i **keňva**.

E **ĐEJSA** TAJ E MULATŠÁGURA

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1-A2

So te avel kísno: Te žanen, kana si e báre mulatšágura, mír-i taj so keren e šavoura pej mulatšágura.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Phuš e šavouendar, save mulatšágura maj but ikren.
2. Vorbin khetáne pa kodo, kana si kadala mulatšágura (ande savo šon-i, te si kado, kana si o tavasi vaj o milaj vaj o ejso vaj o jivend taj kadej varisar).
3. E šavoura vorbin pa kodo, sar žan kadala mulatšágura (kana šon pej mesája o techan, ko avla lende vaj kaste žana, si dúj šon khejre, ká naj le škola taj kadej varisar).
4. Pi tábla skirin tejle e akársave mulatšágura taj šu rrigate kecave, so ikrel feri jékh manuš, o nípo, e žejne, karing voun bešen, sa e žejne taj feri e Rrom.
5. Ker po báro papiroši o schéma taj skirin khote tejle sa e dešudúj šon taj paša sako šon skirin tejle, sosko mulatšágo ikrel pe taj ko ikrel les.

ANDI ŠKOLA

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1-B2

So te avel kísno: Te žanen ká mindehun trajin e Rrom.

Sar te kerel pe i **búťi:**

1. O siťárdo/i siťárdi phuškerel e šavouendar, ká adějs trajin e Rrom.
2. Sako šavouro šaj phenel akárso pa kado, so avel leske ando šejro taj te phenel palpále vorba e siťárdoske/a siťárdake.
3. E šavoura šon khetáne sa e vorbi pa akársave thema – *Páše-j paša amáro them, Khote-j opre ká majnem mindík si e báre šila* taj kadej varisar.
4. E šavoura rakhna kadala thema pi kárťa taj šona e cejduli vaj skirina, ká mindehun trajin e akársave Rrom (e Rrom, e Cintura, e Rumungri taj e ávera).
5. E šavoura roden e vorbi pa kadala thema taj skirina tejle dúj trín vorbi pár le.
6. E textura si ávri šutte kusa a kárťasa.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1-B2

So te avel kísno: I Angluni vorba paj Rromengi histórija (khatar avile taj kadej varisar)

Sar te kerel pe i **búťi:**

1. Sako šavouro kerla peske i vurma, ká tejle skirija sa, so variso báro pecisajlas leske.
2. Sako šavouro šaj phenel akárso, so avel leske ando šejro, te len sáma, so sa žanen paj histórija.
3. O siťárdo/i siťárdi phenla, pa sos adějs lenca vorbija. I Vorba žala paj Rromengi histórija.
4. E šavoura dikhen pi kárťa, sar gejle-tar taj ži ká gejle e Rrom khatar i Indija taj andi kárťa skirina tejle sa e báre dějsa.
5. O siťárdo/i siťárdi vorbin lenge variso paj Rromengi histórija, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor.
6. E šavoura gindona pe, sar khelna anglaj ávera kado drom, sar gejle-tar e Rrom khatar i Indija, taj sako gindoja pe, kas khelena taj sar žala i vorba, te avel la vi tivo taj vi ágor.

7. E šavoura tejle skirina penge kadi vorba, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, taj ginna la opre e ávrenge vaj khelna la e ávrenge taj žutina le ande kado e papenki.

So šaj keres inke:

Keťberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: A2-B2

E šavoura halgatin/ginen variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, vaj paramiča, ká si tejle skirime, sar mezijas variso, so line e Rrom majinti ando šejro, kana pecisajlas lenge kako taj kako, vaj ká si tejle skirime variso, sar trajinas e Rrom majinti.

PEJ DROMA

O EŠP pi angluni trapta

Keťberšengo-j/i-j: 6-11

I Trapta: A1

So te avel kísno: Te **sitón**, sar akársar o manuš šaj utazij.

Sar te kerel pe i **búti**:

1. Sako šavouro šaj phenel akárso, so avel leske ando šejro, te žal i vorba pa kodo, sar akársar o manuš šaj utazij (phujatar, pi picikla, a motorasa, pi samára, a mašinasa taj kadej varisar).
2. Skirin tejle sako vorba andi kárta taj ko phendas la.
3. I kárta akastin po falo te žanen e šavoura vi maj pálal.
4. E maj terne šavoura makhna penge ávri o fenkípo pa kado drom taj sa e maj anglune tájura, ká tordíle.
5. E maj phúre šavoura skirina dúj trín vorbi, sar sas voun korkouri pej droma (šaj skirin dúj trín vorbi).

So šaj keres inke:

Gin opre e šavourenge variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, sar e Rrom utazinde taj ká šaj šunen e vorbi, save má pinžáren.

O EŠP pi dújto trapta

Keťberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: B1-B2

So te avel kísno: Te keren projekto, mír sas mišto, ká e Rrom trádkernas majinti e vurdonenca taj ká sas kado lengo sokáši.

Sar te kerel pe i **búti**:

1. Vorbin jékh ávrenca paj Rromengi histórija taj pa lenge sokáša taj sar trádkernas majinti e vurdonenca.
2. Dikh, sar kadala sokáša ikren pe adějs akárká andi luma.
3. E šavoura avna khetáne po trín.
4. Taj kadala trín vorbina jékh ávresa, sar kerna o projekto, sar trádkernas majinti e Rrom e vurdonenca.

5. Kadala trín musaj te phuškeren e Rromendar, te ginen opre e textura, te roden variso pa kado po interneto taj kadej varisar. Taj sa e vorbi, so tejle chutilna vaj rakhna, musaj te šon andej dúj trín vorbi kadej, te aven skirime rrigate, sar pasolina paša pe.
6. Kadala trín kerna o plagáto, ká trobundoun te aven vi e fenkípura taj vi e textura. Šaj len perdal vi e kazeti vaj o video.
7. Kadala trín vorbina anglaj ávera andi **siťárimaski** soba pa penge projektura.

O TECHAN TAJ E KIRPI

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1

So te avel kísno: Te **siťon**, sar bušol kaki taj kaki kirpa, so phiravnas e phúre **Rrom/Rromňa**.

Sar te kerel pe i **búťi**:

Ánglal **siťár** e šavouren, sar phenel pe rrománes kakala taj kakala kirpi – e **papuči**, e kolopura, o somnakaj taj kadej varisar.

1. Kadala vorbi tejle skirin pi tábla.
2. E maj terne šavoura makhna penge ávri e fenkípura, sar mezinás e **Rromňa/e Rrom** andej kirpi, save phiravenas majinti, taj skirina tejle paj tábla vaj korkouri, sar bušon e kirpi, save si pér le.
3. E maj phúre šavoura skirina tejle paj tábla vaj skirina tejle korkouri dúj trín vorbi pa urajimo.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1-A2

So te avel kísno: Te **siťon** te den **d'ejš** kadej, sar pasolij pe maškar e Rrom.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Phen inke jekhvar, sar variko del **d'ejš**, kana varikas resel vaj kana žal-tar varikastar.
2. **Siťár** vi e ávera vorbi, te žal i vorba paj **páťiv** – „Beš tejle“, „So pesa?“ Taj kadej varisar.
3. E šavoura keren i **búťi** po dúj taj gindosajven, sar vorbina. O jékh kharla ánde e ávres, šola anglá les variso taj dela les **d'ejš**, te žala-tar lestar.
4. E šavoura sikaven, sar vorbin khetáne anglaj ávera andi **siťárimaski** soba.

5. O **siťárdo/i siťárdi** phenla lenge palpále dúj trín vorbi, sar kerde mišto kadi **búťi**.

O EŠP pi dújto trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: B1-B2

So te avel kísno: Te žanen, so-j i **pátiv** maškar e Rrom taj te žanen, so te kerem, te avel lende variko.

Sar te kerel pe i **búťi**:

Sako šavouro šaj phenel e **siťárdoske/a siťárdake** akárso, so avel leske ando šejro, te žal i vorba pa **pátiv** andej Rrom, taj šun, so sa žanen e šavoura paj **pátiv**, savi trobun te den varikaske, ko avel lende vaj te das la variko leske, kana sas variká ká e Rrom.

1. Vorbin jékh ávrenca pa kodo, sar o manuš šaj lel sáma andej gáže, **hoť** kamen, ká avilal lende vaj **niči**.
2. E šavoura tejle skirina variso paj **pátiv**, so sa kerem, kana avel lende variko.
3. O **siťárdo/i siťárdi** ginel opre variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor vaj variso áver, mír musaj te den e Rrom e ávrenge **pátiv**, sar so pasolij pe andej le.
4. E šavoura tejle skirina
  - a. variso, sar e akársave žejne den i akársavi **pátiv**,
  - b. sar mezij, kana den e Rrom varikas **pátiv**,
  - c. i slohoski **búťi**, mír-i mišto, kana den e Rrom varikas **pátiv** vaj kana den la vi e ávera, ko naj Rrom/Rromňi e ávrenge.

O EŠP pi angluni trapta

Le perdal „kadej šaj keres“ te **siťáresa** e nejve vorbi pa techan vaj paj kirpi.

Ketťeberšengo-j/i-j: 6-11

I Trapta: A1

So te avel kísno: Te phenen, sar bušon e akársave techana taj e kirpi taj te žanen te phuškeren taj te phenen palpále vorba, te si andi bolta.

E pomúcki:

I táška e kirpenca, i krabica e techanesa, savo ande khejral, e fejlura, savenca khelen pe e cigne šavoura, taj kodo šaj len perdal, sar te aviloun **čáčo** techan taj kadej varisar.

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Khelen tume, sar te avilanas andi bolta.
2. E šavoura kezina variso te bikinkeren vaj variso te kinkeren.
3. Ko avel andi bolta, musaj te phušel, **ketťi** kako taj kako kouštálj, taj te žanel te phenel „šaj den ma kako taj kako“, „aven kecave siveša“ taj „najisárav tumenge“.
4. „O boltoši“ vaj „i **boltoškiňa**“ phenla palpále „naj ame/si ame“, „si ame má paluno“, „kado kouštálj“, taj kadej varisar.

5. Te si e šavoura pi kecavi šibaki trapta, te žanen te phenen variso paj louve, hát šaj **siťáres** le dúj trín vorbi vi pa kado.
6. E boltoša musaj te ginen khetáne sa e fejlura, save kamel variko lendar te kinen, taj mangna lendar keťti louve, keťti trobun te poťin pár le.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

E vorbi pa techan te aven šutte rrigate, sar pasolin paša pe khetáne

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i

I Trapta: A1-A2

E pomúcki:

E krabici e techanesa, savi ande khejral, e fejlura, savenca khelen pe e cigne šavoura taj kadala šaj len perdal, sar te aviloun **čáčo** techan, e fenkípura, ká si e akársave techana taj kadej varisar.

Sar te kerel pe i **búti:**

1. E šavoura musaj te šon o techan rrigate kadej, te pasolin paša pe khetáne taj kadej, sar phendas lenge o **siťárdo/i siťárdi**.
2. Kerna po báro papiroši o schéma e techanesa, savo si amenge lášo, taj e techanesa, savo naj slobodo te chas sako **dějs**.
3. O **dímejčo**, o **zejčígo** taj o techan, savo musaj te avel andi **ledňička**, te na musajvel, avla skirime rrigate.
4. E šavoura pala jékh ávres skirina pi tábla kako taj kako techan, ká pasolij.
5. Po paluno skirina variso pa techan, savo kamen te chan.

O ČASO, O TAVASI, O MILAJ, O EJSO, O JIVEND TAJ SAR-I AĎEJS

O EŠP pi angluni trapta

Ketťeberšengo-j/i-j: 6-11

I Trapta: A1

So te avel kísno: Te **siťon**, sar phenen pe rrománes e šon taj sar phenel pe rrománes o tavasi, o milaj, o ejso taj o jivend.

Sar te kerel pe i **búti:**

1. Skirin tuke tejle po báro papiroši sa e dešudúj šon.
2. **Siťár** e šavouren, sar phenen pe rrománes e šon, taj apal e šon le síjel andej **rámečkura** kadej, te len e šavoura sáma, save šon pasolin ando tavasi, ando milaj, ando ejso taj ando jivend taj kado te žanen apal korkoura te phenen.
3. Vorbin jékh ávrenca, sar mezij o tavasi, o milaj, o ejso, o jivend - soske **dějsa-j**, paj dúj šon, kana e šavoura či phíren andi škola, paj báre **Ďejsa** taj kadej varisar.

4. Po papiroši skirin tejle, kana si e dúj šon, kana či phíren e šavoura andi škola, kana si e báre **d'ejša**, kana-j e šavourenko **d'ejš** taj kadej varisar.

O EŠP pi angluni trapta

So te avel kísno: Te **siťon**, sar phenel pe, **hoť** si kako taj kako **d'ejš** ávral.

Ketťeberšengo-j/i-j: 6-11

I Trapta: A1

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Keren o schéma, ká tejle skirin e **d'ejša** khatar i luja ži paraštují, ži kana si e šavoura andi škola.
2. Le pa interneto e fenkípura, ká **dičol**, sar avla – phabola o kham, dela brišind, avla balval, dela brišind taj kadej varisar.
3. Mindík te kezdiya o **siťardo/i** siťardi te **siťarel**, válastija ávri jékhe šavoures te válastij ávri paj papiroša, save si akastime po falo, savo **d'ejš-i** taj šon taj te phenel, sar-i **adejš** ávral, taj te lepij pe thanes, ká trobuj o fenkípo, ká **dičol**, sosko-j **adejš d'ejš** ávral.

O EŠP pi dújto trapta

So te avel kísno: Te phenen, sar mezin e **búťa**, save keren e žejne, te si kako taj kako **d'ejš** ávral vaj te si o tavasi vaj o milaj vaj o ejso vaj o jivend.

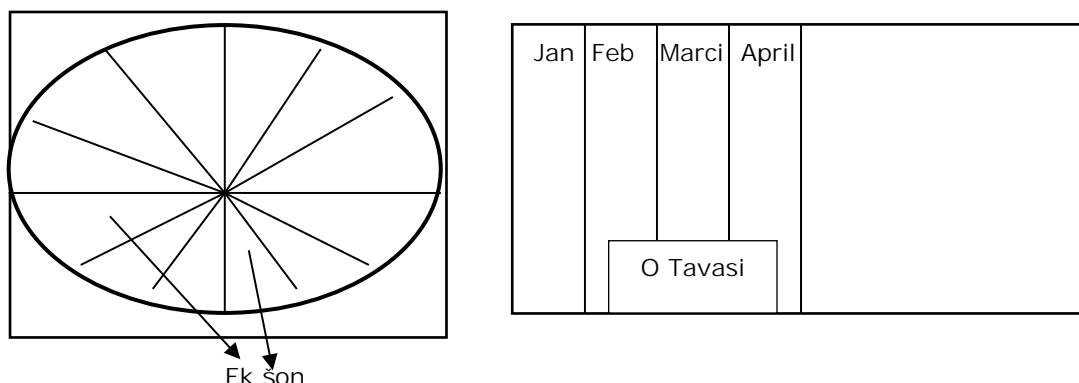
Ketťeberšengo-j/i-j: 11-16

I Trapta: B1

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Pi tábla skirin tejle o tavasi, o milaj, o ejso taj o jivend.
2. Sako šavouro šaj phenel akárso, so avel leske ando šejro, te žal i vorba pa kodo, soske **búťa** keren pe, te si o tavasi vaj o milaj vaj o ejso vaj o jivend.
3. Sa e vorbi tejle skirin ande kako schéma: e **búťa**, e sportura, e **búťa**, save keren e žejne, te si lenge má sa kísno taj naj má so te keren, i škola taj kadej varisar.

4. E šavoura tejle skirina dúj trín vorbi, sar mezin e šon, save maj but kamen, taj mír (o tavasi, o milaj, o ejso, o jivend). Trobundoun vi te skirin, soske **búta** keren pe taj soske keren voun korkouri, te si kadala taj kadala šon.

E VEJŠA TAJ E MÁL TAJ E VALÁDATURA

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

So te avel kísno: Te **sítón**, sar bušon rrománes e akársave valádatura taj te len le sáma vi, kana si tejle skirime.

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1

Sar te kerel pe i **búti:**

1. Šu tuke rrigate e **kárti**, save lesa perdal, taj paša save šona e šavoura e fenkípura e valádatonca kadej, te pasolin paša le.
2. Phen, pa sos **aděj** lenca vorbisa – Paj valádatura – taj phuš e šavouendar, sosko valádato si le khejre.
3. Kide sa khetáne e vorbi, sar bušon rrománes e akársave valádatura, tejle skirin le pi tábla taj skirin le rrigate kadej, te pasolin paša pe khetáne –, save trajin khejre/, save ikren e žejne, te avel le andá le varisoski hasna/save trajin andej vejša taj e mál.
4. Sikav e šavouenge e **kárti** taj voun musaj te rakhen e vorbi pi tábla, save paša le pasolin.
5. Šun mišto, žanen e šavoura te phenen kadala vorbi mišto, sar trobuj te **haťarel** le o manuš taj te šunen le.
6. Šu e **kárti** pi mesáli kadej, te na **dičol**, so-j opre skirime, taj e fenkípura šu pi áver rrig pi mesáli.
7. Sako šavouro bolla dúj **kárti** pala jékh ávres pa sako rrig. Te rakhla i vorba, savi pasolij paša fenkípo, šola e **kárti** rrigate taj bolla le kadej te **dičol**, so-j pér le.

8. Te či pasolij i vorba paša fenkípo, musaj sejdúj kártí pale te boldel palpále, sar sas majinti šutte, te šaj válastij peske áver šavouro.

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

So te avel kísno: Te **sitón**, sar bušon rrománes e akársave valádatura taj ande sos taj sar **paťan** e Dejvles e Rrom taj save **búťa** kerenas vaj keren e Rrom e valádaturenca.

Ketťeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1-A2

Sar te kerel pe i **búťi**:

1. Sako šavouro šaj phenel akárso, so avel leske ando šejro, te žal i vorba paj valádatura, save e šavoura andi **siťárimaski** soba pinžáren, taj save žanen te phenen, sar bušon rrománes.
2. Phen e šavourenge vi, sar bušon e ávera valádatura rrománes, save či pomeninde.
3. Vorbin jékh ávrenca, ande sos taj sar **paťan** e žejne taj sar vezetin pe pašaj valádatura.
4. Ker po báro papiroši o schéma, ká avna tejle skirime e valádatura rrigate kadej te pasolin paša pe khetáne, taj sar-i katka tejle skirime:
  - Save trajin andej vejša taj andej mál/save ikren khejre;
  - Save trajin ávral taj karing varisosko tájo;
  - Soski bári hasna sas e Rromen, ká ikrenas vaj teréjginas paj valádatura/Soski bári hasna si le **ađejs**, ká teréjgin paj valádatura;
  - Save ikrenas e Rrom, ká **paťanas**;
  - Save ikrenas e Rrom, ká žutinas le te roden louve vaj ká žutinas le andi áver **búťi**;
  - Save si andej **paramiči**, andej **keňvi** taj kadej varisar.
5. E šavoura vorbin e žejnenca anda pesko nípo, te šaj serzin pa kado vi e ávera vorbi.
6. E šavoura keren **búťi** po dúj vaj ká si dúj trín žejne te gindon pe, sar vorbina anglaj ávera pa kako taj kako valádato vaj pa kakala taj kakala valádatura taj soski hasna sas e Rromen, ká ikrenas le vaj teréjginas pár le. Po paluno trobundoun kado sa tejle te skirin po papiroši taj te šon páše vi e fenkípura kadej, te mezij sar plagáto, taj trobundoun te skirin tejle khote vi, so phende lenge e žejne anda nípo, taj musaj te sikaven e ávrenge variso, te len sáma, **hoť čáčes** khejre e šavoura pa kado phuškerde.

E KOŇÍČKURA TAJ E UMEŇA

O EŠP pi angluni trapta

O EŠP pi dújto trapta

So te avel kísno: Te **siŋon**, sar bušon e **búta**, save keren, ká tecin lenge, taj sar bušon e **koňíčkura**, save keren, taj te makhen ávri pa kado o fenkípo/te skirin dúj trín vorbi.

Ketŋeberšengo-j/i-j: jékh-i I Trapta: A1

Sar te kerel pe i **búti**:

1. **Siŋár** e šavouren, sar bušol rrománes kakala taj kakala **búta**, save tecij lenge – e sportura, e **počítačura**, e kinura, e khelimátura taj kadej varisar.
2. E šavoura phenen, mír tecin lenge kadala **búta**, taj tejle skirin pi tábla e vorbi, pa save šaj lel o manuš sáma, sar mezin kadala **búta**.
3. E maj terne šavoura makhna ávri o fenkípo, soski **búti** kamen maj feder te keren, te naj má le so te keren taj sa kísno-j lenge, taj skirina tejle, sar bušol kadi **búti**, pi tábla vaj skirina kado paj tábla tejle.
4. E maj phúre šavoura skirina dúj trín vorbi paj **búti**, savi tecij lenge te keren, taj lena perdal e vorbi, save si tejle skirime pi tábla.

O EŠP pi dújto trapta

So te avel kísno: Te šunen taj te žanen variso paj Rrom, save sas ánde pinžárde ande pengi **búti**, savi kereñas **nad'on** mišto –andi hudba, te khelenas variso, ando sporto taj kadej varisar.

Ketŋeberšengo-j/i-j: 11-16 I Trapta: B1-B2

E šavoura šaj keren e akársave projektura, šaj vorbin anglaj ávera taj te skirin pa varikas, kas rakhna ávri, te phuškerna e žejnendar maškar pe, taj te ginna variso, so skirindas ek manuš vaj skirinde e žejne, save Rrom/Rromňa sas vaj si ánde pinžárde.

SA MURRE **BÚŤA** TAJ E LILA

Ande kado si má šutte dúj trín papiroša, te žutin e šavouren mejg kez dina voun korkoura te keren variso.

Sar žana ando **siťarimo** maj dúr, háť loukes khate avna: e **náčrtura** e vorbenca, so-j opre, e seznamura e vorbenca, e **básňički** taj variso, so skirina e šavoura, ká avla a vorba vi tivo taj vi ágor, e projektura, e **kárti** e vorbenca, dúj trín vorbi, ká avla pomenime lenge, so žan lenge pháres ando **siťarimo**, taj e akársave ávera **búťa** taj e lila avna khate, sar **siťona** loukes i šib.

Kadej barim o šavouro šaj dikhel pe peske **búťa** taj e lila akárkana, kana kamla, avna feri leske. Šaj dikhel andej le te rodela, sar phenel pe kako taj kako, vaj pa sos šaj skirindoun, pa sos šaj vorbindoun, ká aviloun a vorba vi tivo taj vi ágor, vaj pa sos ávres šaj skirindoun, sar šaj kerel kakala taj kakala **búťa** taj kadej varisar.

Sar te kerav khetáne sa murre **búťa** taj e lila

Mišto avelas te keren e šavoura penge **búťa** taj e lila korkoura taj te phenen penge, so sa kamen te avel le khate taj so kamen te šuden ávri, te rakhna variso maj lášo kadalestar.

Anda kado si ande sako EŠP jékh papiroši, ká skirij pe, so si sa ánde. E **siťarde** trobundoun te žutin e šavouren te žanen, sar te válastin penge, so kamna te avel le khate taj sar te bušon e **búťa** taj o papiroši, ká avla tejle skirime, so si sa ánde.

Contents of my Dossier

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

7 _____

8 _____

My favourite thing in the Dossier is:

Contents of my Dossier

If you organize your Dossier you will find it easier to use and to find things when you need them. It's a good idea to divide the Dossier into different sections. Here you can make a note of the contents of the sections. Sections might include, for example, word lists, samples of your writing, information about useful websites for research, plans for stories with the important words and phrases. You can decide which sections will be useful for you.

Section 1	
Section 2	
Section 3	
Section 4	
Section 5	
Section 6	
Section 7	

These are new words I learnt when I was studying:

Put your new words in the word wall.

Sar te skirij tejle e vorbi

E sejdújen EŠP si vi **"kártá** e vorbenca". Keren kopii keťivar keťivar trobuja le te šaj skirin penge

ánde sa e maj anglune vorbi, save siŕon pa kaki taj kaki Vorba.

E šavoura paj angluni trapta šaj skirin mindík páše e vorbi ande sako rámečko ande kadi kárta.

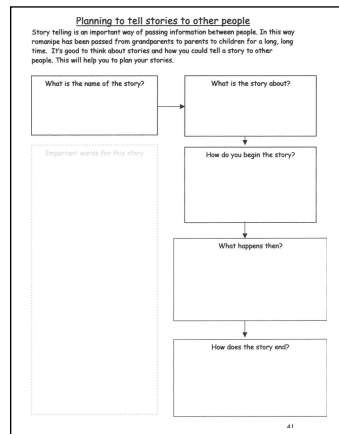
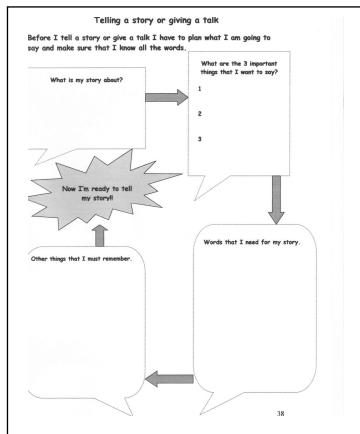
E maj phúre šavouren šaj mangel opre te šon e vorbi rrigate kadej, sar pasolin paša pe khetáne – e podstatníva ánava, e slovesa, e predložki taj kadej varisar.

E vorbi, save paša pe pasolin, trobun te skirin pala jékh ávres vaj tela pe. E šavoura šaj apal kadala vorbi makhoun penge sako ávra farbasa, te šaj rakhen le maj feder, te kamna te len le perdal.

Sar te vorbinav anglaj ávera žejne variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, vaj sar te vorbinav pa variso áver anglaj ávera žejne

Akárká ande Siŕárimasko pláno paj rrománi šib taj andej kontrolníva seznamura, save si andej EŠP, skirij pe, hoŕ sa, so žanen, žanen penge papondar, ká vorbinas lenca. Taj vi kado si e Rromengo sokáši.

E sejdúj EŠP žutin e šavouren ande kodo, ká sikaven lenge, sar te žan e vorbi pala jékh ávres, te avel a vorba vi tivo taj vi ágor, vaj te žanen te phenen variso áver. Kadej siŕon, sar te phenen i vorba, te avel ánde sa, so trobuj, sar pasolij pe te avel.

O EŠP pi dújto trapta sikavel inke maj but, sar-i mišto, ká e šavoura siŋon, sar te phenen variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor – pa kado vorbij pe vi po papiroši, savo bušol – „Variso, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, taj e vorbi, kana variko **gičij**“. Kado papiroši sas kerdo azír, te žutin e maj phúre šavouren te chutilen taj tejle te skirin e maj anglune vorbi andi vorba vaj kana variko gičij taj save siŋile.

Stories and riddles
My notes about stories and riddles to remind me of the main points and important language.

Story or riddle	What the story/riddle is about	Where I learnt this story/riddle	Important words or phrases for the story/riddle

43

Sar te žan pala jékh ávres e vorbi, kana kamas te skirinas variso

O EŠP pi dújto trapta sikavel vi, sar trobujas te avel skirime variso. E šavoura kadej barim siŋona ánglal, sar te skirin variso, mejg kezdina te skirin taj žanna, sar te šon khetáne e vorbi, te pasolin.

Planning a written text
This will help you to plan a writing activity such as a description, account of an experience or event, letter or e-mail.

Topic or subject of writing activity: _____

Circle the words that you will use to connect your text: then next after that later finally as a result of because of due to on the other hand Other connecting words:	Introduction	Notes
	↓	
	First paragraph - main points	
	↓	
	Second paragraph - next points	
↓		
Third paragraph - further information		
↓		
Concluding points/remarks		

O EŠP pi angluni trapta Akánik žanav te vorbinav pa

Kado papiroši, savo si ando EŠP, sas kerdo azír, te žutij e maj terne šavouren te kezdin tejle te skirin e nejve vorbi, save siŋile kusa e fenkíposa, savo paša sako vorba pasolij, te šaj kadej aven pi goudí, pa sos sas i Vorba, savi má siŋile.

Kado papiroši šaj kopírulis ketŋivar, sar kames.

Now I can talk about

Draw a picture here

My new words

39

SAR TE KEREL PE I **BÚŤI** ANDI **SIŤÁRIMASKI** SOBA

Kado šaj lel pe perdal pašaj akársavi **búťi**

Sar te žan maj dúr te **haťáren** maj feder

Len perdal varikas, ko vorbij pa varisos, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor:

- Halgatinen taj makhen ávri, so šunen
- Halgatinen taj rakhen e maj anglune vorbi pej **kártí**
- Halgatinen taj khelen, so šundan bi vorbako
- Halgatinen taj **siťon** e vorbi, save si khote butivar pala jékh ávres
- Halgatinen taj zumaven te aven pi **goudí**, sar šaj žal i vorba maj dúr/ taj phenen, sar žala i vorba maj dúr pala tumáro
- Halgatinen taj phenen kadi vorba inke jekhvar

Sar te žan maj dúr te ginen maj feder

- Te aven tu **kártí**, ká avna skirime tejle mindejfejlíka vorbi
- E fenkípura šu pašaj vorbi, sar pasolin khetáne
- Šingren o texto síjel taj pale šon les khetáne
- Keren **kárta**, savi akastina po falo, taj mang opre e šavouren te roden khote e vorbi, save trobun le
- Len perdal e cejduli taj šon le pašaj fejlura, pašaj textura, pašaj plagátura, pašaj fenkípura kadej, sar pasolin khetáne, taj kadej varisar
- Keren fenkíposko **slovňíko**
- Keren mindejfejlíka schématura, ká rodona e šavoura e vorbi

Sar te žan maj dúr te vorbin maj feder

- E panenki, e maski
- Te khelen pe pe varisos
- E **díja** te žan maj dúr ando ritmo taj te žanen mišto te phenen e vorbi, te **haťáren** le taj te šunen le mišto e ávera
- Te khelna pe, hát válastinen kecave khelimátura, paša save šona e šavoura pala jékh ávres mindík páše jékh vorba vaj variso áver, so šaj šunen, sar bašol taj kadej varisar
- E šavoura phenen, so-j híro, vorbin pa varisos, ká si a vorba vi tivo taj vi ágor, phenen e **siťárdoske/a siťárdake** i básňička, savo/savi tejle skirija la
- Mindík te **siťárna** hát muk e šavouren te „Vorbin pa ..“

Sar te žan maj dúr te skirin maj feder

- Sako **dějs** skirinen tejle, savo **dějs** si, savo šon-i taj te si tavasi vaj o milaj vaj o ejso vaj o jivend

I keňva

- E šavoura roden e vorbi andej schématura, save kerdas lenge o **siťárdo/i siťárdi** vaj ávri skirin e križovki
- E žejne andaj **siťárimaski** soba keren “**keňva**”, ká e šavoura lepin sa, so pasolij paša kaki taj kaki Vorba
- Makhen ávri o fenkípo taj skirinen pár les variso
- Skirinen palpále vorba, ko avilas pala tume, te phenel tumenge, so izenij tumenge kako taj kako šavouro
- E šavoura andaj **siťárimaski** soba keren khetáne e novini

DÚJ TRÍN VORBI KHATAR O SIŤÁRDO/I SIŤÁRDI

I Vorba	I búti , savi si láši te kerel pe te žal i vorba pa kado	Dúj trín vorbi/so musaj te pomenin inke jekhvar

© Council of Europe